

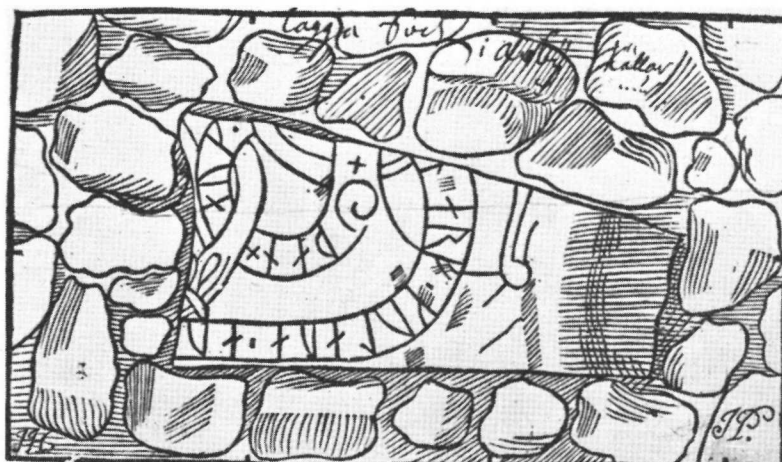

Fig. 226. U 491. Årby, Lagga sn. Efter B 200.

sett sin teckning, utförd i maj 1684, med följande påskrift: »Lagga Sochen in j Årby Källarmur»; han har även gjort samma anteckning på träsnittet i *Monumenta*: »Lagga Sochn i Årby källarmur» (B 200: »Årby källarmur», L 575: »Årby källaremur»). — Dybeck: »Stycket är inmuradt vid foten af vestra långväggen inuti en källare.» — Beskrivningen till Geologiska kartbladet »Rånäs», s. 60: »uti en golfkällares mur under en gård i Årby lär sitta en sten».

Rödgrå granit. Höjd 0,60 m., bredd 1,22 m. Ristningens bredd 0,87 m. Ytan är tämligen jämn. Ristningen är grund, och tydliga märken synas efter verktygshuggen.

Inskrift:

... n · auk × kulauh × au ... + þan + a - ...

... ok Gullaug o[k] ... þann ...

»... och Gullög och ...»

Till läsningen: Av 1 **n** finnes endast nedre delen, med h. bst i behåll. Runan kan icke ha varit **h**. 3 **u** säkert; icke **r**. 4 **k** säkert; icke **f**. Ordet 2—4 **auk** är tydligt. 5 **k** är icke stunget. 10 **h** är tydligt; icke **a**. Runan 17 svagt skönjbar, osäker. Möjligen **u** eller **r**. Därefter osäkra spår av ännu en runa.

Peringskiöld: **n · arf · kulaua · au ... + þan × auk**. — Dybeck: **- arf + kulaua × au ... + þan × auk**. — Brate: **a · arf · kulaua · au ... + þan + au -**.

5—10 **kulauh** är säkerligen ett kvinnonamn på *-laug*, antingen *Guðlaug* (väl känt från runinskrifter, vanligen tecknat **kuþlauh** o. dyl.) eller *Gunnlaug* (ej säkert styrkt från inskrifterna, men välbekant från den västnordiska litteraturen). Om dessa namn se Sö 263.

13—15 **þan** kan vara antingen ett pronomen i ack. 'den, han' eller den jämförande partikeln **þan** 'än'.

492. Örby, Lagga sn.

Pl. 95.

Litteratur: B 201, L 576, D 2: 181, J. Peringskiöld, *Monumenta* 3, bl. 12; R. Dybeck, *Reseberättelse* 1865 (ATA); UFT h. 2 (1872), s. 36; E. Brate, *Anteckningar* 1915 (ATA).

Äldre avbildningar: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 201); Dybeck a. a.; Brate foto 1915 (ATA).

42—45887. *Upplands runinskrifter*.

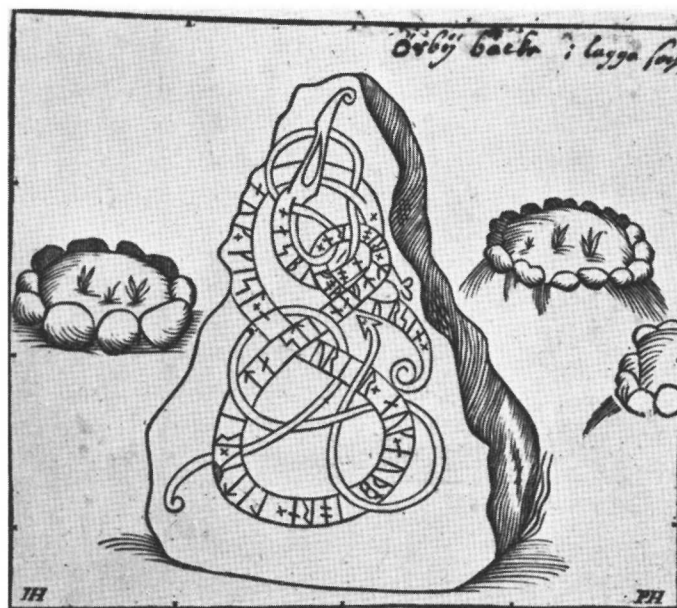

Fig. 227. U 492. Örby, Lagga sn. Efter B 201.

Runstenen står rest i en trädbeväxt backe omkr. 100 m. NNV om boningshuset i Örby och 30 m. Ö om landsvägen Marma—Lagga kyrka. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Rånäs».

Träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* har påskriften: »Örby backe i Lagga sochn» (B 201) »Örby backe», L 576: »Örby backe, bland högar». Dybeck: »Runstenen står i Örby tomt norr om boningshusen. Ristningen är ovanligt grund och, såsom ritningen visar, på ett ställe otydlig, törhända misshuggen.» Enligt beskrivningen till Geologiska kartbladet »Rånäs», s. 60 var stenen kullfallen. Brate: »Runstenen står rest i backen norr om boningshusen, c. 50 steg från landsvägen vid en liten gångstig, som i nästan rak riktning fortsätter landsvägen från Lagga kyrka, som ett stycke löper i östlig riktning men därpå gör en tvär krök åt söder.»

Av allt att döma står runstenen kvar på ursprunglig plats. I närheten ha funnits gravhögar, avbildade på träsnittet i *Bautil*. Också Dybeck omtalar (1865), att runstenen står »bland en mängd gravkullar». Någon arkeologisk undersökning av platsen har oss veterligen icke skett.

Grå granit. Höjd 1,69 m., bredd (nedtill, över ristningens nedersta linje) 1,25 m. Upptill och på v. sidan är stenens kant skadad, vilket även drabbat ristningen. Toppen är fullständigt bevarad på den äldsta avbildningen, träsnittet i *Bautil*. Ytan är tämligen slät. Ristningen är dåligt huggen, delvis mycket grund. Linjerna äro ojämna, vilket vittnar om att ristaren icke har varit van vid sådant arbete.

Inskrift:

× asbion + auk + kisl + aurir + auk + auðbiorn + litu rita + stin aftr + biorn + fopur sin +
 5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55

Asbiorn ok Gisl, aurir ok Auðbiorn letu retta stæin æftir Biorn, faður sinn.

»Åsbjörn och Gisl, aurir och Ödbjörn läto uppresas stenen efter Björn, sin fader.»

Till läsningen: Bst i 5 **o** gå tvärs över hst, uppifrån v. nedåt h. En fot går just här ut från ormkroppen, och slingan blir därför mycket bred; hst i 5 **o** är i jämförelse med övriga runor mycket lång. Av ett **r** finns intet spår; denna runa har aldrig funnits. Av runorna 6—11 **auk+ki** är nedre delen skadad. 10 **k** är icke stunget. Alla runorna i namnet 14—18 **aurir** äro fullt säkra. 27 **o** och 48 **o** ha samma form som 5 **o**. Intet sk efter 33 **u**. 35 **i** är icke stunget; icke heller 40 **i**. Intet sk efter 41 **n**. 45 **n** står i den korsande slingan, som utgöres av rundjurets fot. Bst i 49 **r** är misslyckad; den ser ut som ett **u** med utvidgning på mitten. 52 **o** är tydligt, med samma form som 5, 27 och 48 **o**. Intet sk efter 55 **r**.

Hadorph och Helgonius: 46 **r** (rättat i L 576 till **b**). Ornamentiken vid rundjurets fot är felaktig, varigenom runornas placering har blivit oklar. — Dybeck: Sk saknas efter 6 **n**. 46 **b**. — Alla de tre föregående läsningarna (Hadorph, Dybeck, Brate) ha 14—18 **aurir** och 51—55 **fopur**.

Mansnamnet *Asbiorn* är i inskrifterna relativt vanligt, liksom det enkla *Biorn*. Om *Auðbiorn* se Sö 344. Namnet *Gisl* förekommer i ett flertal uppländska inskrifter: L 49 Kålsta, Häggeby sn, L 97 och 98 Viggby bro, Dalby sn, L 120 Vårdsätra, Bondkyrko sn, L 121 Norby, Bondkyrko sn, L 296 Hov, Rasbo sn, L 745 Eneberga, Fröslunda sn, L 746 Nopskäl, Fröslunda sn, L 748 Alsta, Nysätra sn, D 1: 223 Lena kyrka, D 1: 235 Björklunge kyrka. Utanför Uppland finnas spridda belägg: Ög 199, L 1352 Korsbacka, Broddetorps sn (Västergötland), L 1016 Saltängen, Lundby sn (Västmanland). Den enstaviga formen *Gisl* är i runinskrifterna vanligare än den tvåstaviga *Gisli*. Under medeltiden förhåller det sig, av materialet hos Lundgren att döma, tvärtom. — Efter 10—13 **kisl** följer i inskriften 14—18 **aurir** utan något förbindande **auk**. Det är därför möjligt, att såsom redan Brate har antagit, **aurir** kan vara ett tillnamn till *Gisl*. Något sådant tillnamn är emellertid f. ö. icke känt. Det skulle kunna vara appellativet isl. *eyrir*, fsv. *öre*, m. 'öre'. Det vore även tänkbart, att ristaren har hoppat över ett **auk**, då det följande namnet började med **au**, sålunda **aurir** i stället för **auk+aurir**. Ett mansnamn **auria** kan måhända föreligga i inskriften Vg 87, men läsningen är högst oviss.

En anmärkningsvärd form är 51—55 **fopur** med **o**-runan. Denna användes även tre gånger i brytningsdiftongen **io** i namnen **asbion**, **aupbiorn**, **biorn**. Sannolikt är **o** i båda fallen tecken för ungefär samma ljud, ett labialiserat *a*-ljud eller ett mellanljud mellan *a* och *o*, som kunde tecknas **a** eller **o**: **fapur** och **fopur**, **biarn** och **biorn**. Beläggen med **o** (**au**, **u**) i ack. av ordet *fadiz* 'fader' äro i runinskrifterna påfallande många. Se U 479 och U 234 m. fl.

493. Brunnby, Östuna sn.

Litteratur: B 210, L 579. Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, F 15: 1 n:r 32 b och 33, Monumenta 3, bl. 15; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 2, s. 132; UFT h. 2 (1872) s. 74.

Avbildning: Peringskiöld, teckning (F 15: 1 n:r 32 b och 33), träsnitt (i F 15: 1, Monumenta och B 210); osign. teckning i F 18, bl. 30.

I *Ransakningarna* meddelas (1673) följande: »Vthi Brunby hoos H^r Nils Skunckz Bonde, Bengt Hanszon finnes een Runnasteen i Stugan under Vngzgrafwen ståendes medh Runaskrift inriktat å den ena Sijdan fram står om hwilken ingen berättelse finnes annat än dhen har der af vhrminnes tijdher stådt.» Nils Skunck († 1676) var häradshövding i Långhundra, Ärlinghundra och Vaxala hänader från 1659. Av beskrivningen synes framgå, att runstenen var inmurad i vertikal ställning på framsidan av spiseln, nedanför spiselhällen. Detta stämmer med Peringskiölds teckning, som är utförd några år senare (1684). Platsen säges vara: »Östuna och Brunneby millangård i askgrafwen.» Stenen var icke hel. Den bestod av två stycken, som tillsammans utgjorde ungefär två tredjedelar av den ursprungliga runstenen. På ett annat ställe i spismuren har Peringskiöld funnit ytterligare ett fragment. På sin teckning av detta har han